

TALOUSNEUVOSTO

Kokousmuistio 2/2024

Aika	3.4.2024 klo 9.30–11.30
Paikka	Kesäranta
Läsnä	Orpo Petteri, puheenjohtaja Purra Riikka, varapuheenjohtaja Eloranta Jarkko Essayah Sari Grahn-Laasonen Sanni Henriksson Anna-Maja Häkämies Jyri Ikonen Anna-Kaisa Jalonen Markku Karhunen Minna Löfgren Maria Marttila Juha Mykkänen Kai Palola Antti Rehn Olli Pentikäinen Mikael Rydman Wille Satonen Arto Artjoki Risto (at.) Kytölä Juha (at.) Majanen Juha (at.) Maliranta Mika (at.) Moisio Johanna (at.) Rouvinen Petri (at.) Vuornos Henrik (at.) Sinko Pekka (s.)

1 Kokouksen avaus

Pääministeri avasi kokouksen klo 9.30 ja totesi kokouksen aiheena olevan *osaaminen, tuottavuus ja talouskasvu*. Aiheesta alustavat johtaja Mika Maliranta Laboresta, tutkimusneuvonantaja Petri Rouvinen Etlasta sekä tutkimus- ja kehitysjohtaja Juha Kytölä Wärtsilä Oy:stä. Kokouksessa kuullaan lisäksi katsaus hallituksen toimiin osaamisen ja T&K-toiminnan vahvistamiseksi, jonka esittää tutkimus- ja innovaationeuvoston pääsihteeri Johanna Moisio valtioneuvoston kansliasta.

Ennen varsinaista kokousasiaa pääministeri selosti hallituksen tavoitteita ja lähtökohtia myöhemmin huhtikuussa pidettävään kehysriiheen. Julkisen talouden sopeutus pyritään toteuttamaan siten, ettei työllisyyttä, yrittäjyyttä ja investointeja vahingoiteta. Menokoh-teista erityissuojelussa ovat turvallisuus ja tänään kokousaiheena oleva osaaminen.

2 Osaaminen, tuottavuus ja talouskasvu

Johanna Moisio tarkasteli alustuksessaan hallituksen jo päättämiä toimia osaamisen ja T&K-toiminnan vahvistamiseksi. Tutkimus- ja innovaationeuvoston uudistus antaa neuvostolle vahvemman aseman ja resurssit kokonaisvaltaisen tutkimus- ja innovaatiopolitiikan johtamiseen. T&K-rahoituksen lisääminen määrätietoisesti on merkittävä linjavalinta: hallituksen monivuotinen T&K-rahoituksen suunnitelma valmistuu keväällä 2024.

Lisäaloituspaikkarahoitus 41,3 miljoonan euroa vuosille 2024 – 2027 tukee osaltaan koulutustason nostamista kohti 50 prosentin tavoitetta. Valtion T&K-rahoitus kasvaa vuonna 2024 noin 280 miljoonalla eurolla vuoteen 2023 verrattuna. Määräaikaiset lisäykset 454 miljoonaa euroa kohdistuvat pääasiassa monivuotisiin hankkeisiin vuosille 2024 – 2027 ja sisältävät mm. tutkijakoulutuspilotin.

Mika Maliranta tarkasteli alustuksessaan Suomen viimeaikaista tuottavuuskehitystä ja sen yhteyksiä T&K-toimintaan ja osaamiseen. Suomen tuottavuuskasvu oli nopeaa vuoteen 2008 saakka ja se saavutti kilpailijamaita ns. kiinnikuromisvaikutuksen ansiosta. Vuoden 2008 jälkeen Suomi kuitenkin putosi Ruotsin ja Tanskan kyydistä. Yrityssektorin työn tuottavuuden kasvun ja julkisen talouden heikkenemisen välillä on tilastollinen yhteys.

T&K-panosten välittyminen tuottavuuteen on hidas prosessi ja kestää välivaiheineen 10 – 25 vuotta. Tarkasteltaessa T&K-panostuksia yrityskoon mukaan, Suomi on kansainvälisessä eturintamassa muissa paitsi kaikkein suurimmissa yrityksissä. Henkilöstökoulutuksen menot ovat Suomessa poikkeuksellisen matalat ja laskusuunnassa. Korkeakoulujen perusrahoituksesta huolehtiminen ja yritys yhteistyön tukeminen ovat jatkossa tärkeitä. Myös ulkomaisten osaajien houkutteluun ja aikuiskoulutuksen kehittämiseen on syytä panostaa.

Petri Rouvinen pohti alustuksessaan tekoälyn vaikutusta osaamistarpeisiin. Luova ja yleiskäyttöinen generatiivinen tekoäly omaa merkittävän vaikutuspotentiaalinsa tuottavuuskehitykselle myös Suomessa. Kontrolloiduissa koeasetelmissä tekoälyn on havaittu nostavan työn tuottavuutta, laatua ja sekä asiakas- että työtyytyväisyyttä. Tuottavuus kohosi yleensä enemmän lähtökohtaisesti vähemmän tuottavilla työntekijöillä.

Useimmissa ammateissa on tehtäviä, joita generatiivinen tekoäly korvaa tai täydentää, mutta vain harvoissa ammateissa iso osa tehtävistä korvautuu. Ihmistyö ei häviä, vain sen sisältö ja tekemisen tavat muuttuvat. Muutos kohdistuu enemmän työmarkkinoiden ”eliittiin” kuin aiemmat teknologiset murrokset. Generatiivisen tekoälyn hyödyntäminen edellyttää panostamista osaamiseen kolmella eri vaatavuustasolla. Loppukäyttäjiltä edellytetään etupäässä ei-tekniisiä taitoja, kuten mahdollisuuksien havaitsemista.

*Juha Kytölä*n alustus toi keskusteluun T&K-toimintaa Suomessa harjoittavan suuren yrityksen näkökulman. Osaamisen lähtökohdat on laitettava kuntoon nostamalla peruskoulun tavoitetasoa ja tarjoamalla haasteita myös taitaville ja ahkerille oppilaille. Tasapäättäminen syö motivaation. Korkeakouluopintojen opinnot jäävät monilla kesken ja niiden loppuunsaattamiseen tarvitaan kannustimia.

Tutkimuspanostuksissa kohteet on valittava siten, että uusi tieto tulee hyödyksi nopeasti. Ei pidä priorisoida yliopistojen kilpailukykyä vaan yrityksissä käyttöön otettavan tiedon kilpailukykyä. Yrityksiltä puuttuvat kannustimet henkilöstön kouluttamiseen. Suomen kilpailukyvyyn tukijalka ovat huippuosajat ja kaikki ulkomaisen rekrytoinnin helpottamiseksi

tehty työ on eduksi. Ei pidä kuitenkaan pettyä, jos ulkomaalaiset osaajat eivät jää pysyvästi Suomeen.

4 Keskustelu

Alustuksien pohjalta käydyssä keskustelussa nousi esiin muun muassa seuraavia kysymyksiä ja näkökulmia:

- Jotta T&K-panostuksista saadaan hyöty irti, on myös henkilöstöllä oltava valmiudet ottaa käyttöön uusia innovaatioita. Olisikin harkittava henkilöstön osaamishjelman asettamista ehdoksi T&K-tukien saamiselle.
- Henkilöstökoulutus on vähentynyt, vaikka huomioitaisiin sähköisen koulutuksen tuomat kustannussäästöt. Lisäksi se kohdentuu enemmän johtoportaaseen. Henkilöstökoulutuksen tukeminen riittävin, esim. verotuksen kautta toteutettavin kannustimin sekä yrityksille että yksilöille olisi tärkeää.
- Yritysten ja korkeakoulujen yhteistyön vähäisyys on jo pitkään nähty yhtenä Suomen heikkoutena ja on usein sidoksissa yksittäisiin henkilöihin. Tässä on tehtävissä paljon käytännön toimia kuten yritysten edustuksen tuominen korkeakoulujen hallintoon. Yritysyhteistyö voi auttaa myös ulkomaalaisten opiskelijoiden houkuttelemisessa.
- Julkisten T&K-panosten suuntaamisessa tulisi varmistaa yritysten panostusten toteutuminen suuntaamalla niistä kaksikolmasosaa yrityspainotteisesti. Ajan-kohtaisuudestaan ja merkittävydestään huolimatta energia-ala ei saanut resursseja tutkijakoulutus-pilotissa.
- Julkisen T&K-panostusten painopisteen tulisi olla perustutkimuksessa, jossa ulkoisvaikutukset ovat suurempia. Tässä on kuitenkin huomioitava myös hyötyjen vuotaminen ulkomaille. Osa yritysten tekemästä tutkimuksesta on lähellä perustutkimusta.
- Yksityisen sektorin ohella on tärkeää kiinnittää huomiota myös julkisen sektorin tuottavuuden kohottamiseen ja julkisia palveluita koskeviin innovaatioihin erityisesti sote-sektorilla. Liiallinen sääntely vaikeuttaa tuottavuuden nostoa. Teknologisten mahdollisuuksien ja käytännön toimien välillä on iso kuilu.
- Tekoälyn laajamittaisella käyttönotolla voi olla myös merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia esim. tulonjakoon. Tekoälyn hyödyntämiseen liittyy myös juridisia haasteita, joiden ratkaisemiseksi Suomi voisi olla edelläkävijä. Oma-aloitteista osaamisen vahvistamista tekoälyn hyödyntämisessä tulisi tukea.
- Koko koulutusjärjestelmästä huolehtiminen on tärkeää. Perusopetuksen rahoituksen turvaaminen on tärkeää. Ammatillinen koulutus on myös tärkeä väylä korkeampiin opintoihin. Liian yksityiskohtaista sääntelyä opetuksessa on vältettävä ja uskallettava sopeutua muuttuviin tarpeisiin.
- Päätetyt lisäpanostukset perustaitojen opetukseen tuovat peruskouluun ja erityisesti oppimisen tukeen hyödyttävät myös hyviä oppilaita, koska aikaa jää enemmän opetukseen. Mahdollisuus suorittaa yo-tutkinto englanniksi auttaa täällä tilapäisesti asuvien ulkomaalaisten sopeutumista.
- Työelämässä haitallinen henkinen kuormitus on kasvava ongelma, jonka hallitsemiseen tarvittaisiin yhteistä tietopohjaa. Yksi syy kuormituksen kasvuun on puutteellinen osaaminen.

5 Kokouksen päättäminen

Pääministeri kiitti alustajia ja jäseniä hyvästä keskustelusta. Keskustelun perusteella valalla on laaja yhteinen näkemys osaamisen tärkeydestä ja myös tarpeesta katsoa rohkeasti eteenpäin vaikeassakin taloudellisessa tilanteessa. Keskustelussa nousi esiin monia hyödyllisiä näkemyksiä, jotka kirjataan evästykseksi hallituksen kehysriihen.

Talousneuvoston seuraava kokous pidetään ke 12.6. klo 10.00–12.30 Kesärannassa. Aihe vahvistetaan myöhemmin.

Pekka Sinko
talousneuvoston pääsihteeri